

JEUGDHULP

Een risico op VGV is een verontrustende situatie in de zin van het Decreet Integrale Jeugdhulp¹. Een verontrustende situatie is een problematische leefsituatie die de ontwikkeling van de minderjarige bedreigt doordat zijn psychische, fysieke of seksuele integriteit wordt aangetast of doordat zijn affectieve, morele, intellectuele of sociale ontwikkelingskansen in het gedrang komen.

Gepast omgaan met verontrustende situaties is een verantwoordelijkheid van elke jeugdhulpverlener. Gezien vooral preventie en bescherming bij VGV belangrijk is, is het belangrijk de actoren binnen de integrale jeugdhulp te informeren over de handelwijzen bij confrontatie met VGV als verontrustende situatie.

Sinds 2014 kent Vlaanderen het systeem van de Integrale Jeugdhulp (IJH). Er zijn binnen dit systeem actoren van de 'brede instap', zoals Kind

en Gezin (K&G), de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), de Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW), en de Jongerenadviescentra. Daarnaast zijn er ook de gemandateerde voorzieningen, namelijk het Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK) en de Ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ).

Een kenmerk van dit systeem is dat wie hulp nodig heeft, met om het even welke hulpvraag terecht bij de brede instap. Hulpverleners van Kind en Gezin, de Centra voor Leerlingenbegeleiding en de Centra voor Algemeen Welzijnswerk zoeken samen met kinderen, jongeren en hun ouders uit wat er aan de hand is en kiezen een passende oplossing. Soms volstaan een eenvoudig advies of kortdurende hulp. Als er meer specifieke ondersteuning nodig is, verwijst de hulpverlener met veel zorg door naar een gespecialiseerde dienst (GAMS België of vzw INTACT) of gemandateerde voorziening.

INHOUD

- Eerstelijnsdiensten

- Kind en Gezin
- Centra voor leerlingenbegeleiding
- Centra voor Algemeen Welzijnswerk

- Gemandateerde voorzieningen

- Ondersteuningscentrum Jeugdzorg
- Vertrouwenscentra Kindermishandeling

Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling en de Ondersteuningscentra Jeugdzorg worden niet vaak geconfronteerd met de praktijk van VGV. Nochtans zijn de jeugdhulpaanbieders zoals personeel van K&G, CLB's, of CAW's eerstelijnsconsulenten die een VGV of een risico op VGV zouden kunnen detecteren.

De praktijk van VGV vereist bepaalde kennis en een specifieke aanpak door multidisciplinaire teams van het VK, het OCJ, de consulenten en jeugdhulpaanbieders.

Wat betreft VGV, hebben de actoren van de integrale jeugdhulp een sleutelrol in:

- Detectie van een risico;
- Omgaan met de verontrustende situatie die een risico op VGV is;
- Sensibilisering;
- Evaluatiegesprek met de familie;
- Opvolging van de familie en eventuele doorverwijzing.

KIND & GEZIN

Kind en Gezin heeft een preventietaak wanneer men geconfronteerd wordt met VGV als verontrustende situatie.

Wat betreft de preventietaak van Kind & Gezin bestaat er een stappenplan kindermishandeling. Het stappenplan ondersteunt medewerkers in hun handelen. De problematiek van VGV past, als vorm van mishandeling, volledig binnen de benadering van de preventie van kindermishandeling en het omgaan met (ernstige) verontrusting.

Voor VGV zijn dezelfde werkingsprincipes voorzien als bij andere vormen van kindermishandeling, wat betreft veiligheid, gezondheid, ontwikkelingskansen en het welzijn van kinderen.

Kernelementen van het stappenplan zijn:

- Het herkennen van het risico op VGV;
- Bespreekbaar maken van dit thema en het risico met de ouder(s);
- Advies inwinnen (intern of extern);
- Beslissen om zelf te ondersteunen/op te volgen, door te verwijzen of te melden.

i Voor meer informatie over het stappenplan en de preventietaak van Kind en Gezin, gelieve de fiche 'Gezondheid' te raadplegen.

CENTRA VOOR LEERLINGENBEGELEIDING

Ook de CLB's hebben een preventietaak wat betreft VGV als verontrustende situatie.

De CLB's zijn samen met de kraamafdelingen en K&G, één van de essentiële schakels in de preventie van VGV en meer bepaald bij de detectie van kinderen die het risico op VGV lopen.

Alle schoolgaande kinderen en jongeren worden opgevolgd in het kader van de preventieve gezondheidszorg. Zo worden meerdere medische consulten op regelmatige basis georganiseerd. Deze consulten zijn individueel en verplicht tijdens het schoollopen. Deze gezondheidscontroles maken deel uit van een preventiestrategie en werden ingevoerd ter bevordering van de gezondheid van de leerlingen. Daarnaast kan VGV ook via een ander begeleidingsdomein van het CLB ingang vinden.

i Voor meer informatie wat betreft de preventieve taak van de CLB's in het kader van een risico op VGV, gelieve de fiche 'Gezondheid' te consulteren.

CENTRUM VOOR ALGEMEEN WELZIJNSWERK

Het CAW heeft in het kader van de integrale jeugdhulp een rol te spelen.

Deze rol situeert zich vooral in het onthaal. Het CAW is een eerstelijnsdienst, mensen worden naar het CAW doorgestuurd bij een algemene hulpvraag.

Daarnaast bemant het CAW – samen met het VK – de hulplijn 1712. De hulpverleners van het CAW hebben ervaring met het omgaan met situaties van misbruik en geweld en verwijzen de oproeper door naar de juiste diensten. Een verontrustende situatie wat betreft VGV kan –door burgers– altijd gemeld worden op het nummer 1712. Hulpverleners kunnen rechtstreeks melden bij het VK.

Ten slotte heeft het CAW ook een rol te spelen in het crisisnetwerk jeugdhulp. De verschillende mogelijkheden binnen deze crisis hulp zijn: het crisisconsult, de crisisinterventie, crisisbegeleiding, en crisisopvang.

Praktische tips voor de CAW-teams wanneer zij worden geconfronteerd met een geval van VGV:

- ✓ wanneer de hulpverlener een vermoeden heeft dat de gedragingen van de ouders een risico op kindermishandeling kunnen uitmaken:
- preventieve steun bieden aan de (toekomstige) ouders van een intact meisje door het gesprek met hen aan te gaan (met hulp van de gesprekgids uit de preventiekit VGV);
- een pluri-disciplinair overzicht opmaken van de situatie van het kind en het risico op VGV identificeren en evalueren (met de hulp van de beslissingsboom uit de preventiekit VGV)²;
- na het maken van het overzicht en met toestemming van de ouders, de huisarts van de familie informeren over de situatie van het kind (wat betreft het risico op VGV in de toekomst);
- de ouders sensibiliseren en preventieacties ondernemen - eventueel in samenwerking met andere eerstelijns-

diensten zoals Kind & Gezin of het CLB en gespecialiseerde organisaties (sensibilisering door informatie te geven over de gevaren van VGV, over het strafrechtelijke verbod in België, eventueel met de hulp van een gemeenschapswerker = 'relais communautaire');

- met het akkoord van de ouders, het meisje laten onderzoeken door een dokter voor een verblijf in het land van herkomst, en erna;
- samenwerken met diensten zoals Kind & Gezin, CLB, de huisarts, het OCMW om te verzekeren dat het meisje beschermd wordt en de familie ondersteund wordt op lange termijn;
- in het geval de jeugdhulpaanbieder van het CAW gemotiveerd inschat dat hij/zij niet langer de integriteit van het meisje kunnen vrijwaren, zich richten tot een gemandateerde voorziening, met name het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (cfr artikel 32 van het Decreet betreffende de Integrale Jeugdhulp met betrekking tot 'verontrustende situaties');

- in het geval er tijdsdruk is (te weinig tijd om een expertisecentrum of gemandateerde voorziening te contacteren), overwegen rechtstreeks het parket in te lichten (bij een acute en reële dreiging van VGV kan het beroepsgeheim opgeheven worden wegens een noodsituatie en de algemene verplichting mensen in nood te helpen (art. 422 bis Sw);
  - bij crisis (=een acuut beleefde noodsituatie waar onmiddellijk hulp moet geboden worden), hulp bieden door de meest gepaste oplossing voor te stellen: crisismeldpunt, crisisconsult, crisisinterventie, crisisbegeleiding, crisisopvang. In het geval van VGV zal dat voornamelijk crisisbegeleiding en crisisopvang zijn.
- ✓ **wanneer de hulpverlener vermoedt dat de VGV reeds is uitgevoerd op een minderjarige:**
    - ervoor zorgen dat de uitgevoerde VGV wordt vastgesteld door een arts of forensisch expert;
    - een evaluatie maken van de gevolgen van de VGV op de fysieke en mentale gezondheid van het kind;
    - zorgen voor een gepaste pluridisciplinaire ondersteuning (kinderpsychiater, psycholoog, gespecialiseerde arts, seksuoloog, ...);
    - preventie verzekeren voor de intacte zussen in de familie in samenwerking met de andere eerstelijnsdiensten, zoals Kind & Gezin, CLB, de huisarts, het OCMW;
    - in het geval de jeugdhulpaanbieder van het CAW gemotiveerd inschat dat hij/zij niet langer de integriteit van de intacte zusjes kan vrijwaren, zich richten tot een gemandateerde voorziening, met name het OCJ of het VK, en in het geval van een acute tijdsdruk, het parket rechtstreeks inlichten.

DE GEMANDATEERDE VOORZIENINGEN

Een gemandateerde voorziening is een dienst die beslist of de overheid moet tussenkomen in de hulpverlening. Er zijn twee diensten in Vlaanderen die daarvoor een specifieke opdracht, een 'mandaat', hebben: (A) het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, en (B) de Ondersteuningscentra Jeugdzorg. Elke jeugdhulpverlener (hulpverleners van Kind & Gezin, CLB, en CAW) zoekt zoveel mogelijk naar oplossingen binnen de vrijwillige hulp. Ook als een kind of jongere in een situatie leeft die echt zorgwekkend is. Soms lukt dat echter niet en blijft de jeugdhulpverlener zitten met zorgen over de veiligheid en ontwikkeling van de minderjarige. In zo een situatie zal de hulpverlener het gezin aanmelden bij een 'gemandateerde voorziening'.

VERTROUWENSCESTRUM KINDERMISHANDELING

Het VK bemant, samen met het CAW, de hulplijn 1712. De hulpverleners van het VK hebben ervaring met het omgaan met situaties van misbruik en geweld en verwijzen de oproeper door naar de juiste diensten. Een verontrustende situatie wat betreft VGV kan altijd gemeld worden op het nummer 1712.

In het geval van een verontrusting komt een gezin terecht bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. De aanmelding kan gebeuren als vraag naar consult, of als vraag naar actieve tussenkomst. De vraag naar effectieve tussenkomst kan rechtstreeks of met een M-doc (dan wordt er een onderzoek naar de maatschappelijk noodzaak gedaan). Jammer genoeg neemt het onderzoek naar de maatschappelijke noodzaak tijd in beslag, dit kan in tegenspraak zijn met het in veel gevallen dringende karakter van een risico op VGV.

Vrouwelijke genitale verminking is kindermishandeling. Daarom zullen zaken die te maken hebben met vrouwelijke genitale verminking waarschijnlijker behandeld worden bij het VK, dan bij het OCJ.

Praktische tips voor de VK-teams wanneer zij worden geconfronteerd met een geval van VGV:

- In geval van consult, blijft de hulpaanvrager zelf 'eigenaar' van het dossier. In dat geval, de casus met respect voor de anonimiteit van het gezin, met de hulpaanvrager bespreken. De hulpaanvrager handvatten aanreiken en mogelijke pistes exploreren;
- Bekijk samen met de hulpaanvrager wat de meest aangewezen manier is, bij aanmelding neemt het VK de verantwoordelijkheid over;
- Bij actieve tussenkomst, een gesprek met de ouders hebben, hen de schadelijke effecten van VGV uitleggen, peilen naar de mate van het risico (dit met behulp van de beslissingsboom uit de preventiekit VGV);
- Bij weigering tot medewerking, gaat het risico volgens de beslissingsboom van niveau 2 (mogelijk risico maar niet dreigend) naar niveau 3 (dreigend en reëel risico). In dit geval (weigering tot medewerking door de ouders, sprake van maatschappelijke noodzaak tot interventie, gepaste jeugdhulpverlening wordt niet aanvaard en de minimale veiligheid kan niet gegarandeerd worden), is doorverwijzing naar het parket gepast;
- Samenwerken met het parket – oordelen of vrijwillige hulpverlening verder kan georganiseerd of verder gezet kan worden.

ONDERSTEUNINGS- CENTRUM JEUGDZORG

Het is mogelijk dat een geval van risico op VGV terechtkomt bij het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg door middel van een motivatiedocument (M-doc). Ook hier geldt de opmerking wat betreft tijdsdruk. In het geval dat document ontvankelijk is, start het OCJ een formeel onderzoek van de verontrustende situatie. Dit onderzoek resulteert in een gemotiveerde beslissing of de jeugdhulpverlening al dan niet maatschappelijk noodzakelijk is.

Ook het minderjarig meisje zelf, haar ouders, haar vertrouwenspersoon of een dienstverlener buiten de jeugdhulp kunnen persoonlijk, schriftelijk of telefonisch aanmelden.

Het OCJ kan ook dossiers overmaken aan het parket wanneer de vrijwillige hulp vastloopt.

Praktische tips voor de OCJ-teams wanneer zij worden geconfronteerd met een geval van VGV:

- ✓ Onderzoeken of er maatschappelijke noodzaak is voor de jeugdhulpverlening, in het geval maatschappelijke noodzaak aan de orde is, wordt bekeken welke hulpverlening noodzakelijk en mogelijk is om de ontplooiingskansen van de minderjarige te waarborgen;
- ✓ Gesprek aangaan met de familie, ouders, jongere, om het risico van de situatie in te schatten;
  - Wanneer er geen vrijwilligheid is van de partijen, de situatie naar het parket doorverwijzen;
  - Wanneer wel vrijwilligheid is, de zaak blijven opvolgen, door middel van

(2) interveniërend casemanagement³, waarbij het OCJ de organisatie van de hulpverlening overneemt.

- ✓ Aanklampend, bemiddelend en onderhandeld werken, om zo lang en zo veel als mogelijk in een buitengerechtelijke context te blijven werken of om de veiligheid te kunnen garanderen.

(1) observerend casemanagement – op de hoogte blijven van gestarte of reeds lopende hulpverlening en alert blijven voor mogelijke signalen van noodzaak aan gerechtelijke interventie; of door middel van

GOEDE PRAKTIJK:

In 2012 werd een subcommissie VGV binnen het Vlaams Forum Kindermishandeling (VFK) opgericht. Het VFK is een overlegstructuur die werd gevestigd door het Protocol Kindermishandeling⁴. De subcommissie VGV laat toe om een nauw overleg te organiseren tussen de verschillende sectoren en de gespecialiseerde organisaties. De werkzaamheden van het VFK in het kader van VGV hebben zich hoofdzakelijk gericht op het preventieve en protectionele aspect van het fenomeen, en niet zozeer op de repressieve aanpak ervan of het opsporings- en vervolgingsbeleid ter zake. Er wordt binnen het VFG maximaal ingezet op detectie, risicotaxatie, opvolging en informatie-uitwisseling tussen de betrokken actoren.

i Zie de tekst van Margot Taeymans⁵ in de acten van het Colloquium van 14.11.2014 over de rol van het VFK en de implementatie van het Protocol Kindermishandeling.

REFERENTIES

1. Decreet Integrale Jeugdhulp van 12 juli 2013, B.S., 13.09.2013, http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2013071243&table_name=wet
2. Toolkit 'Preventie van vrouwelijke genitale verminking' opgesteld door INTACT, GAMS, GS-VGV via de Gezamenlijke Strategie, 2014, online beschikbaar: <http://www.strategiesconcertees-mgf.be/nl/tool/voorstelling-toolkit/>, waar het drieluik gedownload kan worden.
3. Dit is het geval wanneer hulp noodzakelijk is, zonder dat een expliciete hulpvraag aanwezig is.
4. Protocol Kindermishandeling Justitie Welzijn 30 maart 2010, http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/Protocol_Kindermishandeling_Justitie-Welzijn.pdf. Dit protocol werd opnieuw ondertekend op 24 mei 2014 door Vlaams Minister van Jeugd en Welzijn, Minister van Justitie en Minister van Binnenlandse zaken.
5. Toegankelijk via de website van INTACT: <http://www.intact-association.org/nl/activiteiten/colloquia/2014.html>

Met de steun van

